

НАТАЛІЯ ЦВАР

ЗА МЕЖЕЮ

СТАНОВЛЕННЯ СИЛИ

Київ
2020

УДК 821.161.2'06-312.9
Ц25

Цвар Н.

Ц25 За межею : Становлення сили : роман-фентезі. — Київ :
Видавництво Ліра-К, 2020. — 186 с.

ISBN 978-617-7844-72-2

Два товариші потрапляють до храму Велеса на навчання. Один з хлопців має незвичні знання, отримані від предків, тому використовує їх у скрутних ситуаціях під час зустрічей з різноманітними сутностями. Хлопець береться допомогти відьмі у відновленні чудодійного еліксиру, щоб врятувати її від смерті. Після обряду ім'янаречення друзі під опікою волхва вирушають до Іскоростеня на навчання. Дорогою Зорян випадково отримує від чарівника нові можливості, за допомогою яких уникає багатьох перешкод. Хлопець поспішає створити еліксир, адже для цього має обмежений час. Він допомагає багатьом людям подолати негативний вплив нечистої сили. Але чи вистачить сил і можливостей допомогти відьмі, адже її ворог всіляко намагається перешкодити цьому?

УДК 821.161.2'06-312.9

ISBN 978-617-7844-72-2

© Цвар Н, 2020

© Видавництво Ліра-К, 2020

Завершувалася друга седмиця святкування Колодія, який задав ритм і хід весні. Всі жителі селища величезною ватагою прямували у глиб лісу до храму Велеса, щоб віддати шану богам і предкам та продовжити обряди. Попереду виступали молоді чоловіки, здіймаючи на довгій палиці колесо, сплетене з вербового гілля та переплетене барвистими стрічками. Під час руху воно розкручувалося на осі, кінці стрічок розвивалися час від часу, наче магічні, та притягували погляд. Колесо імітувало рух життєдайного сонця по небу, яке з кожним днем набирало силу, тепло і енергія якого все прибувала. Слідом, розбившись на групи, поспішали ряджені односельчани. Жартуючи і сміючись, вони несли кошики, наповнені всілякими наїдками, від яких розносилися смачні пахощі. У кінці цього гарно вбраного гурту йшли дівчата та парубки, які на знак провини перед Колодієм тягли сани із солом'яним, одягненим у лахміття опудалом Мари-Марени, богині зими і смерті. У кожного парубка до ноги, а в дівчини — до руки була причеплена невелика паличка-колодка, навхрест перев'язана стрічкою, як докір за те, що вони не знайшли пари та не побралися за рік, хоча на це прийшла пора.

Уздовж цієї процесії, то відстаючи, то далеко переганяючи всіх, бігали хлопчаки. Врешті-решт, їм набридла нешвидка процесія, вони покинули всіх позаду і рвонули першими до капища. Широка бита ґрунтова дорога вже розтанула від снігу і лише де-не-де зберігала залишки води у заглибинах. Хлопці з розбігу стрибали по приямках і дзвінко сміялися, коли каламутна багнюка розліталася в різні боки.

Дорога різко повернула вправо. Зразу за її вигином на великому камені, що був наче втоплений між звисаючих лап старих ялин, проглядався дивний птах з нечіткими обрисами і немов розмитим оперенням. Одне крило у нього обвисало, спиралося на камінь і виглядало зламаним. Хлопчаки різко загальмували. Бажан, стрилюючи важкий подих, видав приглушеним голосом:

— Щось зарано ця птаха прилетіла, ще й крило має понівечене. Треба її злапати.

— Дивна якась ця пташка, і не пора ще їй тут бути. Я таких ще зроду не бачив, ще й запах від неї якийсь затхлий долітає... Яюсь моторошно мені, аж мурашки по тілу бігають, — відсапуєчись прошепотів Лесь.

Здалеку почулося потрійне протяжне каркання ворона. Лесь зіщулився і видавив через силу:

— Може, це дуриптах, і камінь цей «блудний», мені про таких бабця розповідала.

— Сам ти дуриптах і боягуз лякливий, — вигукнув Бажан і кинувся прожогом до птаха. За кілька потужних стрибків він уже був поруч з ним, заніс руку, щоб його схопити, але птах випурхнув, відлетів на кілька кроків і сів неподалік, наче чекаючи, що за ним бігтимуть далі.

Бажан, схопивши рукою лиш повітря, не втримався і, щоб не впасти, вперся об вкритий плямистим лишайником камінь.

— Стій, спинися, — закричав Лесь побачивши, що обриси това-риша відразу стали такими самими розмитими і нечіткими, як за мить до того були у птаха. У дивному мареві його товариш продовжував ловити птаха, який усе віддалявся і віддалявся.

— Це ж Блуд, — прошепотів Лесь, — Я відчув що це нечиста сила. Що робити?... Що робити? ...

У пам'яті спливли уривки розповідей бабці. Хлопець швидко зняв кожушину, вивернув хутром назовні й тремтячими руками на-тягнув її знову. Те саме зробив із шапкою й прожогом кинувся до каменя, який був весь укритий сухим лишайником та розцяцько-ваний округлими заглибинами, заповненими прілим мохом. Лець торкнувшись його, побачив, як усе навколо змінилося, стало амор-фним, втратило чіткі зовнішні ознаки. Десь далеко почулося і різко обірвалося одиноке каркання ворона. Звуки стали приглушеними, немов потонули у згущеному повітрі, і лише пульсуючі звуки сер-ця гучно гупали у вухах. Місце навколо почало видозмінюватися, ставало непізнаваним. Частина дерев узялася витягуватися вгору, звиватися і викривлятися, інша вросла в землю, випинаючи з неї карачкувате покручене коріння, яке заважало йти, чіплялося за одяг та ноги. Лесь тріпнув головою так, що аж вивернута шапка з'їхала до очей — все стало чіткішим, більш упізнаваним. Демо-нічна сила не могла повністю поглинути свідомість. У глибині лісу хлопець краєм ока помітив птаха, обриси якого плавно змінювали-ся і немов перетікали у тьмянний блимаючий вогник, за яким, наче безумний, слідував Бажан. Перед очима Леся все знову поплив-ло, стало змінюватися. Він знову труснув головою, хапаючися за реальність, і кинувся навздогін блукаючому вогню. Пробиратися

вперед заважали переплетені гачкуваті гілки, що виринали перед очима невідомо звідки, схожі на голки хвоїни сосен та ялин, що впивалися в щоки, криве, немов пастки, скручене коріння та марево, яке через короткі проміжки часу поверталось і застило очі та розум. Щоб позбутися його, хлопець часто струшував головою і не збавляв темпу. Він вловив, що рухається по великому колу, адже весь час доводилося повертати тільки ліворуч, хоча місцевість важко було впзнати через постійні зміни у свідомості. Біг з перешкодами і частим струшуванням головою виснажував, сили поглинала втома, та попереду все ближче і ближче виринала постать Бажана. Лесь зробив ривок, труснув головою так, що шапка ледь не спала, і опинився прямо за спиною товариша. Схопив його за плечі і потягнув на себе так, що той повалився на землю. Бажан дивився крізь нього неосмисленим поглядом, розширені зіниці бігали зі сторони в сторону. Він несамовито водив у повітрі руками, пориваючися встати і далі слідувати за мерехтливим вогником. Лесь труснув головою, проганяючи марево, що знову застеляло очі, додавав хлопця всією вагою тіла і, намацавши однією рукою, зірвав із шиї полотняний мішечок із часником, освяченим маком та заговореним чотирилисником конюшини. Зубами він намагався розв'язати мішечок, смикав мотузки, дер їх, та вони не піддавалися. Бажан став вириватися, його сила від демонічного впливу немов подвоїлася. Лесь схопив мішечок у зуби і став його щосили жувати. Навкруги почувся сильний запах часнику. Марево почало відступати, обриси навколишніх дерев стали набирати чіткіші форми, вогник задрижав і потьмянішав. У безумних бігаючих очах Бажана з'явився осмислений погляд.

— Вставай, вставай, — закричав Лесь, трясучи його щосили за плечі, — підводься, поки Блуд відступив, і роби те, що я роблю, і повторюй слова, що я промовлятиму!

Він швидко підвівся, зігнувся навпіл і подивився собі між ноги так, що аж побачив тьмяне небо і товариша, який стояв витріщивши очі і нічого не розуміючи. Лесь підвівся і добряче з розмаху тріснув кулаком Бажана у живіт. Той від болю зігнувся навпіл, хапаючи повітря відкритим ротом. Шапка впала на траву і скуйовджене темне волосся майже торкнулося високої торішньої трави. Лесь теж знову зігнувся навпіл і поглянув між ніг на небо.

— Не розгинайся, дивись на небо і промовляй за мною, — кричав він, утримуючи товариша в такому положенні однією рукою за шию. Лесь відчував, як підступне марево поступово починає застилати очі.

— Мені туди дорога! Мені туди дорога! Мені туди дорога!

Поряд чулося бурмотіння. Бажан, мов рибина, плямкаючи по синілими губами, повторював слова за Лесем.

Очі вихопили обриси дерев, які швидко набули звичайного вигляду, і згустки густого аморфного туману, схожого на каламутний кисіль, який розчинився, не залишивши й сліду. Легкий вітерець куйовдив волосся, доносив свіжий запах лісу. Почувся гучний і чіткий покрик ворона, який вернув до реальності. Хлопці розпрямилися. Бажан роззирнувся довкола, повільно підняв шапки з землі і затримав погляд на вивернутій шапці Леся, потім перевів очі на вивернутий кожух і здавленим голосом промовив:

— Вже все скінчилося? Воно не повернеться? Я все пам'ятаю: як біг за птахом, падав, повз, піднімався, знову біг і не міг спинитися. Якась невідома сила манила мене і я не міг і не хотів їй противитися. Дякую, що не кинув мене... Тепер ти мені не товариш, ти брат мені. Боржник я твій на все життя.

Хлопці поривчато обнялися, у обох по брудних щоках текли сльози, які вимивали залишки пережитого страху, безнадії і несли полегшення. Заспокоївшись та витираючи щоки, Бажан запитав:

— Звідки ти здогадався про Блуд і те, як його здолати?

— Бабця моя була знахаркою. Вона багато мені розповідала про всілякі дивовижі й те, як можна їх здолати, а ще я якимсь дивним чином відчуваю небезпеку: то немов мурашки по шкірі бігають, то запахи стають незвичними і неприємними, то у грудях наче клубок стискається, — промовив Лесь.

— Видно, і тобі від бабці якісь знання передалися, бо я нічого такого й близько не відчуваю. Давай вибиратися звідси, щось мені не хочеться тут залишатися ні на хвилину. Куди йти? У який бік податися? — бідкався Бажан крутячи головою в різні сторони.

— Ходімо туди, по праву руку від сонця, звідти чулося вороняче каркання. У цій частині лісу ворон з давніх-давен гніздиться тільки поряд з храмом Велеса. Може, його покрик нас із лісу виведе.

Наче на підтвердження слів Леся пролунав деренчливий голос птаха. Хлопці, не згворюючись, кинулися бігти на його голос

лісом навпростець, на скільки це вдавалося. Вони неслися, мов оскаженілі, перестрибуючи повалені трухлі колоди, круто оминаючи дерева та продираючися через чагарі, стараючись не збитися з напрямку. Незадовго ліс розступився, і хлопці різко спинилися на краю піщаного горба. Недалечко в низині перед ними розкинулося капище у вигляді хреста, оточене рівчаком та високим частоколом, у якого майже кожна паля була увінчана черепом якоїсь тварини. Крізь відчинені широкі ворота до нього входила святкова процесія, яку хлопці, поспішаючи, залишили далеко позаду. Недалеко від входу, на вимощеному колодами та хмизом підвищенні, виднілося встановлене опудало Мари-Марени, готове до спалення. Лесь із Бажаном, ковзаючи по піщаному схилу і залишаючи за собою глибокі борозни, кинулися вниз наздоганяти односельців. Пісок збігав за ними, засипав сліди, наче хотів схвати залишки їхньої присутності та повернути первозданий вигляд схилу.

Розпашілі скуйовджені хлопці спинилися в широких воротах. Велич храму Велеса вражала. Він був великим, майстерно зрубаним. Міцні дубові мистецьки різьблені стовпи підтримували високу кривлю. Яскраво пофарбовані стіни були прикрашені вирізаними з дерева округлими образами тварин і птахів, які здавалися реальними. Під навісом на дубових підвищеннях, розміщених широким колом, були викладені всілякі наїдки, принесені односельчанами.

Хлопці не встигли ступити у двір, як перед ними невідомо звідки з'явився міцний жилуватий чоловік з пучком зібраного темного волосся на маківці — хранитель капища. Він завжди викликав у Леся знічені відчуття, здавалося, тільки глянувши, він знав про тебе все. Ось і зараз під його пильним поглядом стало ніяково, хлопець схилився у поклони, почервонів і запинаючись випалив:

— Слава роду Велесовому!

— Слава Велесу — Богу трьох світів! — зичним голосом відповів чоловік, піднявши руки вгору.

За ним вітання проказав Бажан. Хранитель довго буравив кожного з них поглядом, немов намагаючись прочитати думки, і промовив примруживши потьмянілі очі:

— Спізналися ви неспроста, дух ваш збентежений. Треба провести над вами обряд очищення перед входом у храм. Чекайте на мене тут.

Він швидко повернувся з глечиком та полотняним мішечком, які були густо вкриті знаками-символами Велеса, двічі обійшов хлопців спочатку кроплячи їх водою, а потім обсипаючи зерном. Голосно закаркав ворон. Усі повернули голови на той звук. Великий чорний птах стріпував крилами у верхів'ї трьох переплетених сосен. Та за мить він заспокоївся і застиг на місці. Хранитель злегка вклонився в його сторону.

— Ворон знак подав. Відступила від вас геть та нечисть, що лісом водила. Поспішайте до храму. Вам на сьогодні ще іспит призначений.

Він підштовхнув легко хлопців у спину і вони, переглянувшись, побігли до святилища.

Храм усередині, як завжди, постав перед очима величним та урочистим. Стіни були прикрашені пурпуровими килимами, проміжки між ними та стовпи, що підтримували дах та відмежовували вівтар, були повністю вкриті багатою візерунчастою різьбою, вівтар потопав у багатих вишивках. Під стінами розміщувалися різні скарби, коштовності, обладунки, всіляка зброя, позолочені та посріблені роги буйвола, що слугували і як посуд, і як труби. За вимощеним прямиком, у якому палахкотів і жбурляв іскрами незгасимий вогонь, здіймався величний, вкритий позолотою ідол Велеса. Поряд з ним на величезному кам'яному требищі, що нагадувало сплячого ведмедя, були виставлені жертвні дари. Старий волхв уже закінчував вітання на честь свята. У довгій прикрашеній свиті, із закрученим зверху посохом в одній руці і з булатним мечем в іншій, та довжелезною сивою бородою він віддалено нагадував зменшеного і зморщеного ідола. Видно, довгі роки служіння у храмі відклали свій відбиток на його зовнішності. Хлопці почули останні слова волхва:

— Час віддати честь священній тварині бога Велеса і священному пращуру нашому — ведмедеві, який дає роду нашому силу, мудрість, достаток, боронить від лиха всякого. Як заповідав Велес: «Перший млинець — комам, ведмедам — господарям лісу». Нехай кожна господиня перший млинець покладе до кошика, їм на пожертву і пригощання після довгої зимової сплячки. Честь піднести дари випадає хлопцям, яким сповнюється дванадцять літ і яким прийшов час вікової ініціації.

Волхв спрямував посох на Леля та Бажана, які від несподіванки завмерли, затамувавши подих, і урочисто продовжив:

— Це для вас буде випробуванням на дорослість і готовність до ім'янаречення. Хранитель дасть вам настанови і збере в дорогу. Та спочатку прошу всіх до пригощання.

Лесь сидів на плоскому камені поряд з батьками та односельцями за дубовими помостами-столами, які ломилися від різноманітних наїдків. Він спостерігав, як усі передають по колу срібну чашу із сурією, відпиваючи з неї напій із цілющих рослин, приготований волхвом. Чаша опинилася у нього в руках, хлопець тричі сьорбнув з неї, промовив: «Коло діє» і передав її далі. Чаша вернулася до волхва. Він звів руки вгору до сонця і проголосив:

— Славимо Велеса! Славимо Колодія! Нове Сонячне коло діє! З новоліттям усіх!

Усі взяли до частування. Лише ньєнка майже нічого не їла, а за мить притиснулася до синового плеча, ніжно пригладила світло-русяве волосся сина і тихо стурбовано прошепотіла:

— Щемить мені у грудях від хвилювання. Передчуття недобрі тривожать із самого рання. Будь обережним, сину.

— Не хвилюйся, матінко, відчуття тебе не підвели. Але все погане вже минулося. Блуд ми з Бажаном у лісі стріли, — тихо промовив Лесь і поцілував її у щоку.

— Як би я хотіла мати змогу захистити тебе від незгод...

— Мене врятували повчання і оповідки бабці, а часом здається, що я мимовільно знаю, як вчинити.

— Нехай боги бережуть тебе, — промовила ньєнка ніжно дивлячись синіми очима у такі самі синові і поривчасто стиснула його в обіймах.

Він обвів очима все частування, примітив товариша, який наминав за обидві щоки всілякі наїдки.

— Піду знайду хранителя, розпитаю, що далі робити.

Хранитель сидів на камені, вкритому великим шматком хутра, біля дверей сторожки. Лесь ішов до нього з дивним і незрозумілим відчуттям, яке змушувало тріпотіти серце.

— Я знав, що ти прийдеш, тому й покинув раніше обрядову трапезу. Відчуваю, що по духу ти мені рівний, даром наділений і зв'язок з природою у тебе сильніший, ніж у будь-кого з односельців. Не переч, а присядь і слухай, — проказав чоловік, поклавши

долоню на плече хлопця, який вже набрав повні груди повітря, щоб заперечити почуте. На його руці блиснув срібний перстень з вирізьбленим і потемнілим силуетом оскаленого вовка. Від руки хранителя по тілу розтеклося тепло.

— Ти відчув тепло моєї руки, не зважаючи, що одягу на тобі доволі. Ти відчуваєш небезпеку там, де інші її не чують. Всіляку нечисть і все незвичайне ти відчуваєш і нюхом, і слухом, і тіло твоє про неї підказує. Дар у тебе бачу, та розвивати його треба, прислухаючись до потаємних фібрів душі, які прокладуть місток до думок твоїх.

— Не дар у мене, це бабуся мене оберігає від негараздів, вона, коли помирала, говорила що попереджатиме мене завжди про небезпеку.

— Душа бабусі твоєї витає у вирії, у гіллі світового Дерева життя, там, куди приходять Сонце, відбувши свою денну подорож, а оберігає тебе дар, який вона мала і передала тобі.

Лесь сидів і мовчав, складаючи в думках почуте і пережите. Слова чоловіка багато що пояснювали. Між ними неначе виник невидимий місток, який допомагав розуміти думки без слів. Сум'яття, яке раніше викликала присутність хранителя, змінилося на відчуття довіри і легкості. Їхні думки перетікали від одного до іншого, спілкування продовжувалося без слів: «Хто ти? Як можеш думки мої читати?», — запитав Лесь. «Характерник я, послідовник старовинного культу воїна-кшатрія, воїна-вовка, посвячений у таємні знання про людину, природу і світ навколо». «То що ж тоді тримає тебе тут, у храмі?» — допитувався хлопець. «За покуту гріхів минулого життя дав я обітницю служити тут богу Велесу», — промайнула думка хранителя — Та це інша і давня історія». «Як звати тебе?» «Нарекли мене Вуком, на це ім'я і відкликаюся. А тебе не дивує, що й ти думки мої чуєш?»

Їх перебіг думок перервали кроки Бажана, який ішов через двір вигукуючи:

— Ось де ви! Я так наївся, що ледь не луснув, то й вирішив пройтися та подивитися, куди Лесь подівся. Про що тут гутарите?

Хранитель підвівся, місток між думками розвіявся.

— Час вам виконувати поставлене завдання. У вас небагато часу, до вечора недалеко. Якщо не зволікати, то ще завидна повернетесь. Ось вам обереги, символи священної тварини Велеса,

що допоможуть у разі небезпеки та оберігатимуть протягом життя. Вони парні, тільки для вас виготовлені.

Вук дістав і розгорнув на руці тонку, майже прозору серпанкову тканину, вишиту по краю червоними обереговими візерунками. На ній лежали два округлі талісмани, виготовлені з пожовтілої ведмежої кістки. На кожному майстерно вирізана опукла лапа ведмедя, кігті якої були вкриті ретельно підігнаними срібними пластинками. Надівши їх хлопцям на шию, чоловік промовив:

— У тяжкі часи, коли необхідно буде призвати Удачу чи Щастя, Бог трьох світів — Велес зможе допомогти. Бог мудрості і магії, сам переживши порчу, яку накинув на нього темний Бог, як ніхто інший, може скинути з людини всі зурочення, зробити її знову сильною та сміливою. Треба тільки сформувати потужну думку і, затиснувши міцно оберіг у руці, послати її у Всесвіт до сонцевороту.

Оберіг був гладеньким, ідеально відшліфованим. Хлопці сховали його під одяг і продовжили слухати настанови хранителя щодо піднесення дарів ведмедеві...

— Ото дивний чоловік цей хранитель. Показує себе таким всезнаючим, а ще так зарозуміло говорить, що аж нудно стає. Я й половини не усвідомив з того, що він говорив? Можна було просто сказати, щоб розклали млинці біля барлогу і були обережними, — бурмотів Бажан, чимчикуючи лісовою просікою.

— Не прирікайся, він просто пояснив, що і як робити, — відповів Лесь. Йому не хотілося розмовляти, щоб не розсіювалися відчуття незвичного, але приємного тепла, яке розходилося від оберегу.

Навкруги все пробуджувалося від зимового сну. Сніг майже зійшов і тільки де-не-де доживали свого віку його посірілі клапті. Пріле торішнє листя пробивала тонкими зеленими списами молодда трава. Цей сіро-зелений килим між покоробленими стовбурами дерев розбавляли острівці ніжних підсніжників, які злегка коливалися під подихом свіжого вітерцю. На тонких рожевуватих гілках верболозу розпушилися жовтаві від пилку котики. Кроки хлопців потопали у вологій підстилці лісу, майже не створюючи звуку.

— Ось і стара зламана сосна, про яку говорив хранитель. Нам треба пробратися через ту гущавину позад неї, а там побачимо і барліг під корінням вивернутого дуба, — промовив Лесь.

Хлопці минули кущі ліщини, густо вкриті довгастими сережками, та опинилися на невеликій галявині, за якою проглядався

зарослий вхід до ведмежого барлогу. То тут, то там лежали трухлі колоди та їжачилися гострими зламами пеньки із застряглими залишками бурої шерсті. Друзі спинилися, вдивляючись у темні отвору. На душі було моторошно. Постоявши і не примітивши ніякого руху, вони заспокоїлися, поставили кошик на землю й схилилися в поклони.

— Перший млинець — Кому! — Великому Першопредку, Господареві Лісу та Батькові людей! — промовили вони разом. Прислухалися. У верховітті шумів вітер. — Прийми дарунки від потомків твоїх як знак глибокої поваги та шанування.

— Давай розкладати млинці, — першим порушив тишу Лесь, беручи до рук кошик.

— Ти розкладай, а я дубці нам обом на всякий випадок виламаю, щоб безпечніше було, а то вже й темніти починає, — промовив Бажан і пішов троциту тонкі стовбури, вибираючи підходящий.

Лесь розкладав млинці на колодах та пеньках, поглядаючи на товариша, який брав до рук товстезні палиці та з усієї сили гамселював ними по стовбурах, випробовуючи на міцність. Коли чергова притрухла палиця з гучним тріском ламалася і розліталася на друзки, Бажан підбирав іншу. Лісом розносився стукіт, який подразнював слух. Лесь відчував дивне тепло, яке струменіло від оберегу, воно так швидко збільшувало інтенсивність, що аж почало припікати. Якесь підсвідоме чуття змусило його підвести очі і подивитися в сторону барлогу. Великий ведмідь стояв, похитуючись, та вишкіривши зуби, з яких капала слина, і дивився в їхній бік. Він у сірому присмерку виглядав справжнім велетнем.

— Бажан, тікай, — закричав Лесь. Та його вигук перебив страшний рик звіра, який ринувся в їхню сторону, набираючи швидкість.

Хлопці, мов ошалілі, стрімголов кинулися навтьоки. Вони пробиралися крізь зарослі ліщини під супровід гучного тріску кущів, які ламалися під натиском ведмедя. Попереду Леся маячила спина Бажана, він значно випереджав його, бо був набагато далі від входу до барлогу. Пробравшись крізь кущі, Лесь побачив, що той з неймовірним проворством дереться на високу сосну із зламаним верхом і, почергово обхоплюючи стовбур руками та ногами, вже досяг ярусу перших гілок на чималій висоті. У Леся не було достатньо часу, щоб видертися слідом за ним, важкий подих ведмедя чувся

майже за спиною. Хлопець відчув, як затерпла рука, в якій він від ляку затис кошик, та так і тікав з ним. Хлопець на ходу розвернувся і пожбуривав його у звіра, який був позаду за кільканадцять кроків. Видно, кошик потрапив у ціль, ведмідь рикнув і трохи відстав. Лесь додав швидкості на більш просторій ділянці березняку. Деревя тут були тонкими, з гладкими стовбурами, видертися на будь-яке з них було неможливо, залишалося тільки мчати вперед, шукаючи іншого рятунку або надіятися, що звір відстане. Але ведмідь продовжував його переслідувати, рятувало тільки те, що він тільки прокинувся після зимової сплячки і був трохи кволим. Лесь стрімголов біг, змінюючи напрямок та оминаючи густо зарослі ділянки. Він примітив, що ліс ставав густішим, пробиратися ставало дедалі важче, а сопіння ведмедя наблизилося і його кроки чулися майже за спиною. Сили стали його покидати, ноги від напруження і перевтоми зробилися важкими, у вухах гупало. Попереду майнув просвіт. Хлопець з останніх сил зробив ривок, щоб вибратися на галявину, та ногою перечепився за товстезну гілляку, повалився на землю і з розгону, проїхавши на животі кілька кроків, лицем ткнувся у неї. Він вдихав аромат сирі землі, страх десь подівся чи від перевтоми, чи від безнадії на рятунок. Час немов розтягнувся чи зупинився. Лесь зажмуривав очі і чекав, що ведмідь ось-ось придавить його лапою та вп'ється зубами... Майже поряд клацнули щелепи, почулося гнітюче сопіння, а звіддала — шум вітру, що дивним чином переріс у спів під мелодію сопілки. Ведмідь з розгону майже ткнувся мордою у вухо Лесья та так і завмер, тільки волосся на голові ритмічно роздувалося від його важкого подиху. За мить спів стих і майже над головою хлопець почув буркотливі шепеляві слова:

— Що ж це ти, ведмедю, нині бешкетуєш. Не гоже ту людиньку займати, що пошану прийшла тобі віддати. Йди собі до барлогу, не барися, дарами людськими пригостися.

Лесь поволі повернув голову на бік і побачив, як у присмерку, на фоні жовтавого місяця, величезний дідуган погладжує утихомиреного ведмедя, наче кошеня, наспівуючи якусь невідому мелодію. Звір тихо зітхнув, розвернувся і покірною перевальцем поплентався назад до лісу. Дивний дідуган продовжував співати. Його пісня була надзвичайно мелодійною. Дивувало, як у такого старого чолов'яги може бути такий приємний голос. Хлопець ле-

жав, слухаючи спів, і відчував, як від нього розсіюється втома, перестають тремтіти ноги, зникає безнадія на порятунок. Лише пісня припинилася, він повільно звівся на коліна, потім встав на ноги, розпрямився і придивився до свого рятівника. Дідуган був одягнений у біле вбрання, яке у тьмяному місячному світлі зливалося з порослю по всьому тілу сивою шерстю. Вона, окрім рук і босих ніг, вкривала обличчя та переходила в довжелезну густу бороду. Серед цих заростей космаччя виділялися очі, які навіть у сутінках залишалися фіалково-синіми. Лесь дивився на кремезну, широкоплечу постать такого високого зросту, що ледь діставав головою до грудей, і розумів, що перед ним Лісовий Дід, якого в оповідках зовуть Чугайстром. На підтвердження його здогадів почувся частий дрібний стукіт. На високому дереві, на фоні золотавого місяця, закинувши голову майже до спини, вистукував дзьобом гайстер-бусел, який завжди його супроводжував.

— Го-гов, легіню, вчасно я тобі згодився-пригодився. Бачу, ти вже успокоївся трохи, — немов наспівуючи проказав Чугайстер, дивлячись на хлопця з висоти. Його посмішка ледь проглядалася через космату бороду, але добре уловлювалася у прищурених очах.

— Дякую тобі безмежно за порятунок, я думав, що світу білого вже не побачу...

— Ти молодий, ще тобі землю топтати і топтати. А на ведмедя зла не тримай, це його ліс, його домівка, а люди тут лише гості непрошені. Тому й повинні бути в його володіннях виваженими та тихими, не порушувати розміреного лісового життя так, як ви сьогодні.

— Я не знаю, чим можу віддячити тобі, нічого вартого за рятунок у мене немає, — проказав Лесь, вдивляючись у сині очі Чугайстра. Але тут у нього майнула думка, він поліз рукою за пазуху і витягнув оберіг з вирізьбленою ведмежою лапою.

— Це у мене єдина цінна річ, я віддаю її тобі від щирого серця. Нехай вона тобі служить.

В очах Лісового Діда промайнув дивний вираз. Він мовчки взяв оберіг, який блиснув у місячному світлі сріблом на кігтях, придивився до нього й натягнув на ший. Тотем ще раз блиснув і щез під кошлатою сивою бородою. Дід стояв, погладжуючи волохатою рукою місце, де він заховався.

